

Warszawa, dnia 14 kwietnia 2014 r.

KMP.573.20.2014.PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Węgrzynowie
(Wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, zwanego dalej OPCAT) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 13 - 14 lutego 2014 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Węgrzynowie (zwanego dalej: Ośrodkiem, placówką lub MOW), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Karolina Goral, Małgorzata Molak (pedagodzy resocjalizacyjni), Przemysław Kazimirski oraz Michał Kleszcz (prawnicy).

Celem wizytacji zapobiegawczej Mechanizmu było sprawdzenie na miejscu sposobu przestrzegania praw nieletnich, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanek, świetlic, sal lekcyjnych, sanitariatów, etc.,
- rozmowie wstępnej z wicedyrektorkami Ośrodka – Ewą Grabalską i Mileną Piątek;
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowanekami Ośrodka,
- analizie m. in. akt osobowych wychowanek, indywidualnych planów edukacyjno-terapeutycznych (dalej: IPET), dziennika zajęć wychowawczych, dziennika dyżurów wychowawczych.

W czasie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną oraz dokonano pomiaru powierzchni wybranych pokoi wychowanek.

Po zakończonych czynnościach przedstawiciele KMP poinformowali zastępcę dyrektora o poczynionych w ich trakcie ustaleniach a także wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji analizie poddano m.in.: Statut Niepublicznego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Węgrzynie, Procedurę przyjęcia do NMOW w Węgrzynie, Regulamin wewnętrzny NMOW w Węgrzynie, Program wychowawczy NMOW w Węgrzynie, Program profilaktyczny NMOW w Węgrzynie.

2. Informacje ogólne

Wizytowany przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Ośrodek jest funkcjonującą całodobowo, niepubliczną placówką resocjalizacyjno-rewalidacyjną, przeznaczoną dla dziewcząt niedostosowanych społecznie, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Organem prowadzącym jest osoba fizyczna – Teresa Piątek, zaś nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Świętokrzyski Kurator Oświaty. Placówka rozpoczęła swą działalność z dniem 1.08.2013 r.

Ośrodek dysponuje 40 miejscami. W dniu wizytacji w placówce przebywało 21 wychowanek. Powodem nieobecności pozostałych dziewcząt były: przepustka – 15, oraz niedowiedzenie do Ośrodka pomimo skierowania wydanego przez sąd – 4.

3. Personel

Ośrodek zatrudnia łącznie 24 pracowników, z których połowa to personel pedagogiczny. W związku z niewielką obsadą etatową, większość pracowników pedagogicznych wykonuje jednocześnie obowiązki wychowawcy i nauczyciela; jeden z wychowawców jest również pedagogiem, a jeden z wicedyrektorów pełni dodatkowo funkcję wychowawcy. W czasie wizytacji w placówce nie był zatrudniony psycholog. Z informacji uzyskanych w tym zakresie od wicedyrektora MOW wynikało, że procedura naboru na to stanowisko dobiegała końca w czasie wizytacji. W związku z tym przedstawiciele KMP proszą w tym miejscu o informację dotyczącą zatrudnienia psychologa w placówce.

Wszyscy pracownicy MOW posiadają przygotowanie pedagogiczne lub resocjalizacyjne.

Przedstawiciele KMP zwracają w tym miejscu uwagę, że obciążanie członków personelu MOW obowiązkami wynikającymi z pełnienia przez większość z nich funkcji

wychowawcy i nauczyciela, może powodować szybsze wypalenie zawodowe, a także prowadzić do napięć i frustracji wśród podopiecznych, spowodowanych brakiem czytelnego podziału ról wśród członków personelu.

W Ośrodku zatrudniona jest także pielęgniarka.

Z dokumentacji udostępnionej wizytującym przez wicedyrektora placówki wynika, że personel pedagogiczny wziął udział w jednym szkoleniu zorganizowanym w listopadzie 2013 r. poświęconym „Skuteczności wybranych form i metod współpracy zespołu (...)”. W bieżącym roku zaplanowane zostały szkolenia dla kadry pedagogicznej z zakresu aktywizujących metod pracy z młodzieżą, treningu zastępowania agresji, form pracy metodą Dennisona oraz budowania współpracy z rodzicami wychowanek. Z informacji przekazanych wizytującym przez wicedyrektora wynika ponadto, że placówka podjęła starania zmierzające do organizacji kursu kwalifikacyjnego z zakresu oligofrenopedagogiki dla większości nauczycieli i wychowawców z MOW.

Mając na uwadze początkowy okres działalności placówki, szkolenie mające na celu wskazanie metod kształtowania właściwej pracy zespołowej konstruowanej dopiero kadry, uznać należy za niewątpliwie potrzebne. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji uważają, że niemniej pożądanym z punktu widzenia wykonywania obowiązków zawodowych przez pracowników Ośrodka wobec ich podopiecznych, byłoby także zapewnienie szkoleń z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na które wskazuje reguła 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) (dalej: Reguły ONZ) stanowiąca, iż *Personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematyczne szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

Dyżur nocny sprawowany jest przez dwie osoby: wychowawcę i opiekuna nocnego. W sytuacjach kryzysowych opieka nocna sprawowana jest przez 3 osoby.

Dodać należy, że zgodnie z informacją udzieloną po wizytacji przez dyrektora placówki, w 2013 r. oraz w roku bieżącym (do dnia wizytacji) nie było postępowań dyscyplinarnych czy karnych prowadzonych wobec pracowników MOW. Nie składano również żadnych skarg na personel placówki.

4. Warunki bytowe

Wizytowana placówka funkcjonuje w 2-kondygnacyjnym budynku po dawnej szkole. Na parterze zlokalizowano pomieszczenia administracji Ośrodka, klasy lekcyjne oraz stołówkę.

Część internatowa mieści się na I piętrze. Na zakwaterowanie wychowanek przeznaczono 5 pokoi 7-osobowych pełniących jednocześnie funkcję sypialni, świetlicy i miejsca wypoczynku. Wszystkie sypialnie wychowanek wyposażone są w sposób umożliwiający odpoczynek, naukę oraz przechowywanie osobistych rzeczy. Dziewczęta mają możliwość ich przyozdabiania, z której jak można było dostrzec podczas oglądu, korzystają w pełni. Efekt końcowy sprawia dobre wrażenie estetyczne. Wizytujący zwrócili także uwagę na ponadprzeciętne wyposażenie pokoi wychowanek w sprzęt RTV (odbiornik TV oraz laptop z dostępem do internetu).

Z oglądu Ośrodka wynika, że w czasie wizytacji placówka dysponowała 35 miejscami zakwaterowania, pomimo że funkcjonuje jako Ośrodek o pojemności 40 miejsc. Przedstawiciele KMP proszą zatem dyrektora placówki o wyjaśnienie wątpliwości związanych z niedostateczną liczbą miejsc zakwaterowania nieletnich oraz o informację dotyczącą sposobu pozyskania dodatkowych miejsc.

Przedstawiciele Mechanizmu stoją na stanowisku, że jeśli miejsca dla 5 nieletnich miałyby zostać stworzone w istniejących obecnie sypialniach, wiązałoby się to ze zwiększeniem liczby wychowanek w każdej z nich o jedną. Biorąc pod uwagę fakt, że wyposażenie każdej z sypialni zajmuje zdecydowaną większość jej powierzchni, osiągnięcie zamierzonego celu przy obecnej bazie lokalowej oznaczałoby zastąpienie w każdym z pokoi jednego z tapczanów piętrowym łóżkiem. W ocenie pracowników Mechanizmu kumulacja 8 wychowanek w jednym pokoju spełniającym *nota bene* (jak wspomniano na wstępie) funkcję sypialni, miejsca odpoczynku i nauki nie jest dobrym pomysłem. Wspólne przebywanie tak znacznej liczby osób (która obecnie jest już duża) w jednym pomieszczeniu powodować może narastanie napięć, frustracji, które prowadzić mogą do konfliktów czy agresji. W ocenie przedstawicieli KMP istniejące przeznaczenie każdej z sypialni dla 7 wychowanek stanowi ich maksymalne wykorzystanie. Dlatego też stworzenie 5 dodatkowych miejsc powinno wiązać się z adaptacją na ten cel innego pomieszczenia, nie zaś zostać osiągnięte poprzez zwiększanie pojemności istniejących. Warto przytoczyć w tym miejscu Regulę 63.1. Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, stanowiącą iż *Zapewnione młodocianym zakwaterowanie, a w szczególności noclegi, muszą*

respektować godność ludzką oraz, w jak największym możliwym stopniu, prywatność, oraz spełniać wymogi zdrowia i higieny, przy czym należy zwrócić uwagę na warunki klimatycznym, a szczególnie przestrzeni podłogi, objętości powietrza, oświetleniu, ogrzewaniu i wentylacji. Konkretnie wymogi minimum dotyczące tych kwestii mają zostać określone w prawie krajowym.

W trakcie wizytacji na ukończeniu pozostawały prace związane z wyposażaniem gabinetu pielęgniarki wraz z izolatką medyczną.

Na I piętrze znajduje się także pokój wychowawców oraz estetycznie urządzone i zapewniające intymność sanitariaty dla wychowanek.

Z informacji przekazanych wizytującym przez wicedyrektora placówki wynika, że pokój psychologa i pedagoga ma mieścić się w drugim z niezaadaptowanych jeszcze budynków leżących w granicach Ośrodka. Tam również miałyby zostać przeniesiony sekretariat z budynku objętego wizytacją oraz stworzony będzie gabinet dyrektora. W związku z planowanym zwiększeniem pojemności placówki, w zaadaptowanym budynku powstałyby także sypialnie wychowanek.

Nieletnie spożywają posiłki w stołówce. W kuchni działającej na terenie MOW przygotowywane są 4 - śniadanie, II śniadanie, obiad oraz kolacja (dni powszednie). W weekendy, zamiast II śniadania, dziewczęta dostają podwieczorek. Z udostępnionego wizytującym jadłospisu wynika, że posiłki są zróżnicowane; znajdują się wśród nich także owoce wydawane najczęściej wraz z II śniadaniem lub podwieczorkiem. W związku z ubogą bazą lokalową, stołówka spełnia także rolę jednej z dwóch sal lekcyjnych.

Na terenie Ośrodka znajduje się boisko trawiaste, które wymaga jednakże modernizacji. Ćwiczenia fizyczne w ramach lekcji wychowania fizycznego odbywają się w sali gimnastycznej zlokalizowanej w suterenie. Docelowo w salce obok sali gimnastycznej ma zostać stworzona siłownia dla dziewcząt.

Poza salą gimnastyczną, w najniższej kondygnacji znajdują się pralnia, magazyn pościeli oraz biblioteka, która w czasie wizytacji nie była jeszcze czynna.

Wychowanki, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne, bardzo dobrze oceniły wyżywienie oraz warunki bytowe i higieniczno – sanitarne panujące w placówce.

5. Dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji podkreślają, że placówka nie jest przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Specyfika Ośrodka daje podstawy do

uznania, że do grona wychowanek dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła korzystać z urządzeń sanitarnych, czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki. W związku z tym członkowie Mechanizmu zalecają dostosowanie placówki do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się. Przedstawiciele Mechanizmu zaznaczają, że pewne modernizacje pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic) nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w *sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* (zwanego dalej: rozporządzeniem), młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 rozporządzenia. Przy rozbudowie lub przebudowie, należy więc uwzględnić m.in. kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób niepełnosprawnych. Pracownicy Mechanizmu wskazują ponadto, że Polska w dniu 6 września 2012 r. ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach.

6. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych dziewczęta podkreślały, że mają dobry kontakt zarówno z kadrą nauczycielską, jak i wychowawczą. Wszystkie potrafiły wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu. Atmosfera panująca między wychowankami oceniona została przez wizytujących jako pozytywna.

Z informacji udzielonych wizytującym przez wicedyrektora wynika, że w sytuacjach związanych z podejrzeniem pozostawiania wychowanki w stanie nietrzeźwości alkoholowej wzywana jest Policja w celu przeprowadzenia badania na zawartość stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu. Odnośnie wykonywania testów na obecność narkotyków w organizmie wychowanki, wicedyrektor wskazała, że przeprowadzane są one przez pielęgniarkę. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji pragną podkreślić w tym miejscu z całą stanowczością, że obowiązujące regulacje prawne nie dają możliwości innej osobie niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim, zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w jego organizmie obecności alkoholu lub innego

środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich – dalej: upn.). Należy więc uznać, że personel placówki (nawet medyczny) nie ma prawa zobowiązania podopiecznych do poddania się takim badaniom. Przedstawiciele KMP zalecają odstąpienie od opisanej praktyki wykonywania w Ośrodku testów na obecność substancji odurzających przez pielęgniarkę. W przypadku podejrzenia pozostawiania nieletniej pod wpływem środków odurzających, powinna być wzywana Policja w celu przeprowadzenia testów na obecność narkotyków, podobnie jak w przypadku nietrzeźwości.

Z informacji uzyskanych w czasie wizytacji wynika, że w okresie 1.09 – 31.12.2013 r. odnotowano 8 wydarzeń nadzwyczajnych z udziałem wychowanek MOW. Wśród takich zdarzeń, do najczęstszych (6) należały ucieczki (w tym 3 zbiorowe). W jednym z wypadków wychowanka uciekła ze szpitala, do którego trafiła z Ośrodka w związku ze zgłaszanymi dolegliwościami bólowymi. Pozostałe ucieczki dokonane były z terenu MOW. Wśród innych wydarzeń nadzwyczajnych odnotowano: zakłócanie ciszy nocnej oraz zbiorową bójkę wychowanek.

Od początku działalności MOW do dnia wizytacji nie stosowano wobec nieletnich środków przymusu bezpośredniego.

7. Dyscyplinowanie

W wizytowanej placówce obowiązuje sześciostopniowa skala ocen z zachowania, których zasady przyznawania określone zostały w Regulaminie. Z kolei w Statucie Ośrodka wskazane zostały kary za nieprzestrzeganie jego postanowień oraz norm zawartych w Regulaminie (§ 38 ust. 3 Statutu).

Konkluzją nasuwającą się po analizie katalogu kar zawartym w Statucie oraz konsekwencji nieprzestrzegania postanowień Regulaminu, jest stwierdzenie, że karanie, poza stosowaniem upomnień, nagan, powiadomień sądu rodzinnego o nagannym zachowaniu wychowanki, polega również na pozbawianiu przywilejów oraz obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia krzywdzie wyrządzonej postępowaniem wychowanki. Takie ujęcie kary nie budzi zastrzeżeń pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji.

Niemniej jednak brzmienie jednej z konsekwencji nieprzestrzegania postanowień Regulaminu polegającej na utracie *na czas kary i do wykonania prac zleconych posiadanych przywilejów wynikających z Regulaminu Ośrodka* (§ 9 ust. 1 pkt b.), budzi w ocenie przedstawicieli KMP uzasadnioną wątpliwość, co do intencji twórcy Regulaminu. Z przytoczonego postanowienia wynika, że jedną z możliwych do zastosowania sankcji stanowi

utrata wszystkich posiadanych przez nieletnią przywilejów. W ocenie pracowników KMP, zapis w przytoczonym brzmieniu stanowi raczej definicję pozbawienia przywileju, aniżeli samoistną sankcję, tym bardziej, że po wskazanym przepisie następuje egzemplifikacja poszczególnych przywilejów, które mogą być zabrane wychowance dopuszczającej się przekroczenia postanowień Regulaminu. Nie znając jednakże zamiaru twórcy analizowanego aktu, wizytujący zwracają się do władz Ośrodka o odniesienie się do opisanej wątpliwości.

Na zakończenie wskazać także należy, że zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), *przepisy wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:*

- (a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;*
- (b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;*
- (c) władzę właściwą do wymierzania kar;*
- (d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań (Zasada 68).*

Analiza wpisów z zeszytów spostrzeżeń dotyczących poszczególnych wychowanek wskazuje, w ocenie wizytujących, na swego rodzaju niekonsekwencję w ich ocenianiu. Dla przykładu, nieletnia która brała aktywny udział w bójce otrzymała dobrą notę tygodniową z zachowania; inna, która nie wykonywała poleceń wychowawcy, paliła papierosy w łazience otrzymała ocenę nieodpowiednią; taką samą ocenę otrzymała kolejna wychowanka, która pobiła współwychowankę. W związku z tym, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zwracają uwagę personelowi placówki na dostrzeżoną niekonsekwencję w ocenianiu nieletnich, która w rezultacie wywoływać w nich może poczucie niesprawiedliwego traktowania.

Ponadto mając na uwadze praktykę traktowania przez władze placówki aktów samoagresji wychowanek jako przesłanki do obniżenia oceny z zachowania, pracownicy Mechanizmu zalecają odstępnie od automatyzmu w tej kwestii. Przedstawiciele KMP nie podważają przeciwdziałania samouszkodzeniom instrumentalnym, jednakże podkreślają, że osoba, która nie radzi sobie z trudnościami, nie może odczuwać dodatkowych dolegliwości ze strony personelu. Podejmowanie zachowań autoagresywnych wskazuje na potrzebę otoczenia danej wychowanki wsparciem i wzmożonymi oddziaływaniami terapeutycznymi mającymi na celu rozładowanie negatywnych emocji, leżących u podstaw takich zachowań.

Wśród informacji uzyskanych w trakcie rozmów indywidualnych z wychowanekami placówki oraz podczas analizy udostępnionej do wglądu na miejscu dokumentacji, pracownicy KMP odnotowali korzystanie przez personel Ośrodka z kar

pozaregulaminowych np. zdejmowania drzwi do sypialni w związku z zakłócaniem ciszy nocnej przez przebywające w niej wychowanki oraz stosowania odpowiedzialności zbiorowej. Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji podkreślają w tym miejscu z całą stanowczością, że obowiązujące przepisy prawa zabraniają stosowania odpowiedzialności zbiorowej. Warto przytoczyć w tym miejscu treść Reguły 95.2. Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, stanowiącej, iż *Kary zbiorowe, kary cielesne, karanie poprzez umieszczanie w ciemnej celi i wszelkie inne formy nieludzkiego i upokarzającego karania są zabronione.*

8. Prawo do informacji

Prawa i obowiązki nieletnich zawarte są w Statucie i Regulaminie wewnętrznym niepublicznego MOW w Węgrzynowie. Ich treść nie budzi zastrzeżeń wizytujących.

Zgodnie „Procedurą przyjęcia, przenoszenia, zwalniania i pobytu wychowanki” (dalej: Procedura) obowiązującą w wizytowanej placówce każda nowo przyjmowana wychowanka jest zapoznawana z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu, potwierdzając ów fakt własnoręcznym podpisem. W pierwszych dniach po przyjęciu do MOW, nowa wychowanka pozostaje pod szczególną opieką psychologa i pedagoga. Analiza dokumentacji MOW potwierdziła, że opisana praktyka jest stosowana w Ośrodku. Dziewczęta, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP, także wykazały się znajomością swych praw i obowiązków w placówce.

Zarówno prawa i obowiązki jak i adresy organów stojących na straży praw człowieka, w tym Rzecznika Praw Dziecka oraz Rzecznika Praw Obywatelskich, wywieszane były w gablotach ściennych.

Na podkreślenie zasługuje ponadto stworzenie skrzynki skarg i zażaleń, z której mogą korzystać nieletnie. Każda skarga jest analizowana przez personel placówki, a jej autorka zaznajamiana ze sposobem jej rozpatrzenia.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Zasady utrzymywania szeroko rozumianego kontaktu wychowanków z osobami spoza Ośrodka określone zostały we wspomnianych wyżej Statucie i Regulaminie. Akty te zawierają regulację dotyczące prowadzenia korespondencji, rozmów telefonicznych oraz odwiedzin.

Przedstawiciele Mechanizmu pragną zwrócić uwagę, że możliwość odwiedzin wychowanek przez osoby spoza kręgu rodziny traktowana jest co do zasady jako przywilej, którego mogą zostać pozbawiane w przypadku naruszenia postanowień Regulaminu (§ 9 ust 1. pkt e.). Co więcej, analizowana regulacja uzależnia kontakt tych osób z nieletnią od jej tygodniowej i miesięcznej oceny z zachowania, doprecyzowując jednocześnie, że prawo do pierwszych odwiedzin każda z wychowanek nabywa z upływem miesiąca od daty przyjęcia do placówki (§ 10 ust. 2). Pojmowanie odwiedzin wychowanek przez przyjaciół, ich sympatie czy inne osoby spoza rodziny jako dodatkowego uprawnienia nieletnich, które można ograniczyć w celu ich zdyscyplinowania, stanowi błędną interpretację art. 66 § 4 upn. Zgodnie z dyspozycją tego przepisu, ograniczenie kontaktów nieletnich z osobami spoza kręgu ich rodzin może nastąpić tylko i wyłącznie z powodu stwarzania przez takie kontakty zagrożenia dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki bądź ich niekorzystnego wpływu na przebieg toczącego się postępowania lub procesu resocjalizacji nieletniego. W takich sytuacjach dyrektor placówki niezwłocznie zawiadamia nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, o powodach decyzji zakazującej lub ograniczającej ów kontakt. Dlatego też pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji stoją na stanowisku, że co do zasady kontakt wychowanek z osobami nienależącymi do ich rodzin winien być dopuszczany, a tylko w indywidualnych, uzasadnionych wskazanymi wyżej przesłankami, zabroniony lub ograniczony przez dyrektora placówki. Nie może być natomiast wykorzystywany do dyscyplinarnego oddziaływania na podopieczne Ośrodka.

Jak wspomniano w rozdziale 4, każda z wychowanek ma dostęp do internetu emitowanego w Ośrodku drogą radiową.

Wychowanki mogą posiadać własne telefony komórkowe zdeponowane u wychowawcy. Korzystanie z nich jest traktowane jako jeden z przywilejów i co do zasady możliwe jest codziennie w godzinach popołudniowych. Poza wykonywaniem połączeń telefonicznych z własnych aparatów, dziewczęta mogą korzystać również z telefonu Ośrodka. Pracownicy Mechanizmu zwracają w tym miejscu uwagę na fakt, że brzmienie treści jednego z postanowień Regulaminu (§ 9 ust. 1 pkt f.) określającego pozbawienie przywileju korzystania z telefonu Ośrodka, wskazuje na traktowanie tej formy kontaktu również jako przywileju, co w obecnym stanie prawnym (podobnie jak analizowany wyżej kontakt z osobami spoza kręgu rodziny) uznać należy za bezprawne ograniczenie. Przedstawiciele Mechanizmu nie znając intencji autorów Regulaminu wskazują, że przywilejem w omawianym zakresie może być jedynie wykonanie rozmowy telefonicznej na koszt Ośrodka, a nie jak zapisano – korzystanie z telefonu Ośrodka, gdyż samo korzystanie

obejmuje również prowadzenie przez wychowanki rozmów, które zostały zainicjowane przez osoby spoza placówki (połączenia przychodzące). W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają zmianę treści wskazanego postanowienia, poprzez doprecyzowanie, że chodzi o pozbawienie możliwości wykonywania połączeń wychodzących na koszt Ośrodka.

Teren przylegający do Ośrodka nie został jeszcze w pełni zagospodarowany. Nie wpływa to jednakże na realizację prawa wychowanek do codziennego dostępu do świeżego powietrza. Wyjścia poza placówkę organizowane są pod opieką wychowawcy, lub mają charakter wyjść samodzielnych (przepustki). Nieletnie korzystają ponadto z urlopów.

Dziewczęta przebywające w placówce mogą korzystać z prawa do korespondencji. Informacje przekazanych w tym zakresie pracownikom Mechanizmu przez wychowanki podczas rozmów indywidualnych, nie budzą zastrzeżeń wizytujących co do sposobu realizacji tej formy kontaktu.

Podczas rozmów z przedstawicielami Mechanizmu dziewczęta nie zgłosiły uwag krytycznych w odniesieniu do szeroko rozumianych kontaktów ze światem zewnętrznym.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Ośrodek zatrudnia pielęgniarkę, która jest dostępna w placówce w dni powszednie, w godzinach 7 – 15. W związku z zamieszkiwaniem w niedalekiej odległości od placówki, istnieje możliwość dojazdu pielęgniarki do MOW również poza godzinami pracy. Do jej obowiązków należy dokonanie oglądu nowej wychowanki, przeprowadzenie wywiadu dotyczącego stanu jej zdrowia oraz przechowywanie i właściwe dawkowanie zleconych przez lekarzy leków. Każda z podopiecznych ma założoną indywidualną kartę wizyt lekarskich, z adnotacją terminów i ewentualnym powodem wizyty. Na podkreślenie, w ocenie pracowników KMP, zasługuje poddawanie badaniom wstępnym przez lekarza wszystkich nowoprzyjętych dziewcząt, bez względu na wynik oględzin pielęgniarskich.

Przedstawiciele KMP podkreślają, że każda nowo przyjmowana do placówki nieletnia winna zostać przebadana przez lekarza rodzinnego celem ogólnej oceny i ewentualnego wykrycia schorzeń, zwłaszcza ze strony układu ruchu, krążenia i oddechowego. Niestety wnioski w tej kwestii płynące z wizytacji prowadzonych w ośrodkach dla nieletnich wskazują, że co do zasady badań wstępnych nieletnich nie przeprowadza się. Dlatego też członkowie KMP z zadowoleniem przyjmują praktykę istniejącą w wizytowanej placówce, podkreślając jednocześnie, że wychodzi ona naprzeciw regulacji międzynarodowej zawartej w zaleceniu nr 62.5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych

sankcjami lub środkami alternatywnymi stanowiącym, iż *Możliwie jak najszybciej po przyjęciu do instytucji nieletni zostanie poddany badaniu medycznemu, utworzona zostanie jego dokumentacja medyczna, w której odnotowywane będą wszelkie choroby, obrażenia i sposoby ich leczenia.*

Dziewczęta korzystają z porad lekarskich i stomatologicznych odbywających się w jednej z przychodni na terenie Słupi. Z informacji przekazanych przez zastępcę dyrektora wynika również, że podopieczne objęte są przeglądami stomatologicznymi.

Pięć z wychowanek znajduje się pod opieką psychiatry, do którego są dowożone.

11. Oddziaływania wychowawcze

W Ośrodku działają 3 grupy wychowawcze. Kryterium doboru do grupy stanowi wiek, stopień demoralizacji, etap kształcenia, a także indywidualne potrzeby i możliwości. Każdą z grup opiekuje się 3 wychowawców (kobiety). Wychowanki mają przydzielonych wychowawców prowadzących, którzy wspólnie z nimi ustalają indywidualne cele, zadania i metody pracy oraz kontrolują przebieg procesu resocjalizacji.

Poza regularnymi zajęciami szkolnymi, w placówce organizowane są zajęcia dodatkowe, m.in. koło sportowe, koło kulinarne, koło plastyczne, teatralne, jak również miniprojekty realizowane w poszczególnych grupach wychowawczych. Ich tematyka wynika z potrzeb młodzieży, ale także z zainteresowań i pasji pracowników, co sprawia, że mają ciekawą, niesztabową formę. Zauważalną cechą wspólną tej formy oddziaływań stanowią programy mające na celu likwidację deficytu podstawowych wartości w życiu każdego młodego człowieka. Tytułem przykładu wskazać należy na następujące projekty realizowane w MOW: radzenie sobie ze stresem, seksualność, budowanie poczucia własnej wartości, edukacja o uczuciach, zagrożenia współczesnego świata, rola matki i ojca w życiu człowieka, przemoc i agresja, wartości w życiu człowieka. Poza tymi projektami, placówka posiada w swej ofercie programy profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania narkomanii, wpływu nikotyny na zdrowie, higienicznego sposobu życia oraz edukacji prozdrowotnej, promocji zdrowia psychicznego i zdrowego stylu życia.

Należy także wskazać, że wśród wychowanek szerzona jest także idea wolontariatu. W placówce działa „Szkolny klub wolontariatu”, który przygotowuje zainteresowane uczennice do podejmowania działań o dobrowolnym i niekomercyjnym charakterze na rzecz lokalnego środowiska. Formę gratyfikacji wkładu poszczególnych członków klubu za ich działania stanowi szeroki wachlarz nagród począwszy od pochwały opiekuna, poprzez list gratulacyjny do rodziców, na nagrodzie rzeczowej kończąc.

Poza pracą wychowawczą realizowaną z nieletnimi w Ośrodku, wskazać również należy na oddziaływania związane z aktywnością wychowanek poza placówką – udział w konkursie Samorządowego Domu Kultury w Sędziszowie na stroik świąteczny, wycieczki krajoznawcze (Kraków, Ojców), wyjazdy na basen.

Oddziaływania wychowawcze wobec każdej z wychowanek MOW prowadzone są na podstawie Programu wychowawczego Niepublicznego MOW w Węgrzynie. Zgodnie z treścią tego dokumentu, do priorytetów programu należą w szczególności: kształtowanie wśród uczennic pracowitości, uczciwości, rzetelności, krytycyzmu; pielęgnowanie uczuć rodzinnych, koleżeństwa, przyjaźni i miłości; rozwijanie postawy tolerancji, ciekawości i otwartości na otaczający świat; przygotowywanie wychowanek do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich; zaznajamianie z normami *savoir-vivre*; poznawanie swoich mocnych i słabych stron; rozwój fizyczny wychowanek; usamodzielnianie pełnoletnich wychowanek opuszczających placówkę.

Każda z nieletnich posiada Arkusz wielospecjalistycznej oceny funkcjonowania ucznia (dalej: Arkusz). Jedną z jego części stanowi Indywidualny plan edukacyjno-terapeutyczny (dalej: IPET). Analiza wybranych losowo Arkuszy wskazuje na indywidualizację jego treści – każda z wychowanek poddana została szczegółowej charakterystyce pod względem deficytów i potrzeb do zrealizowania podczas pobytu w Ośrodku. W ocenie pracowników KMP owa indywidualizacja jest zaś niewystarczająca jeśli chodzi o samą treść IPET-ów. Wskazuje na to porównanie kilku planów dokonane w trakcie wizytacji; w każdym z nich można znaleźć te same, wręcz szablonowe sformułowania dotyczące poszczególnych sfer oddziaływań wobec nieletnich. W związku z tym, przedstawiciele KMP zalecają dokonanie przeglądu indywidualnych planów wychowanek pod kątem ich pełniejszego zindywidualizowania, wpływającego z charakterystyki wychowanek zawartych w Arkuszach.

Wśród nielicznych uwag krytycznych przekazanych wizytującym przez nieletnie pojawiły się zarzuty niewielkiej liczby zajęć zorganizowanych poza terenem Ośrodka - rozmówczynie wskazywały że zdecydowana większość z nich odbywa się w pokojach wychowanek.

12. Prawo do edukacji

Przy MOW w Węgrzynie funkcjonują dwie szkoły: szkoła podstawowa (5 i 6 klasa) oraz gimnazjum (1, 2 i 3 klasa). W bieżącym roku szkolnym, dziewczęta

kontynuują naukę w 3 oddziałach szkolnych – I obejmującym połączone klasy 5 i 6 szkoły podstawowej, II – 1 klasa gimnazjum i w III, w którym połączone są 2 i 3 klasa gimnazjum.

Zgodnie z planem rozwoju placówki przedstawionym wizytującym przez wicedyrektor MOW, od września 2014 r. oferta edukacyjna placówki ulegnie rozszerzeniu o zasadniczą szkołę zawodową kształcąca w zawodach kucharza i sprzedawcy. Zajęcia praktycznej nauki zawodu będą wówczas realizowane w szkole zawodowej w Jędrzejowie.

Wychowawcy oraz nauczyciele systematycznie monitorują postępy dziewcząt w nauce i zachowaniu, co znajduje odzwierciedlenie w indywidualnych programach edukacyjno - terapeutycznych. W celu właściwego przygotowania uczniów gimnazjum do realizacji podstawy programowej, personel placówki organizuje dodatkowe zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze z matematyki oraz języka polskiego. Warto w tym miejscu wskazać, że nauczyciele docelowo mają pracować z wychowankami metodą tutoring, czyli indywidualnego wspierania każdej z dziewcząt. Obecnie kwalifikacje tutora posiada dyrektor Ośrodka. Wizytujący zwracają się w tym miejscu z zapytaniem do dyrektora MOW o informacje na temat obecnego stanu przygotowania kadry nauczycielskiej do pracy z uczennicami metodą tutoring.

W ocenie pracowników KMP warunki, jakie oferuje Ośrodek w zakresie kształcenia nie są optymalne. Obecne zaplecze lokalowe jest niewystarczające. Dobitym tego przykładem jest konieczność wykorzystywania stołówki do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Plan wzbogacenia oferty edukacyjnej o szkołę zawodową wiąże się naturalnie z koniecznością przygotowania dodatkowych klas. Dlatego też przedstawiciele KMP proszą władze placówki o informacje na temat planowanych w tym zakresie przedsięwzięć.

Praca nauczycieli została dobrze oceniona przez wychowanki MOW.

13. Prawo do praktyk religijnych

Podczas rozmów z przedstawicielami KMP nieletnie wskazywały, że ich prawo do praktyk religijnych jest respektowane. Chętne mogą uczestniczyć we mszy św. odbywającej się w kościele poza Ośrodkiem. Wychowanki w rozmowach z pracownikami KMP potwierdzały, że udział we mszy jest dobrowolny. Z informacji odebranych od zastępcy dyrektora w dniu wizytacji wynika, że tylko jedna z dziewcząt nie uczęszcza na lekcje religii; zostaje wówczas pod opieką wychowawcy.

14. Dobre praktyki

Na podkreślenie, w ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, zasługuje przeprowadzanie badań wstępnych każdej nowopryjmowanej wychowanki MOW omówione w punkcie 10 Raportu.

15. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają Dyrektorowi MOW w Węgrzynie:

1. wyeliminowanie stosowania kar pozaregulaminowych;
2. zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej;
3. wyeliminowanie praktyki traktowania odwiedzin nieletnich przez osoby spoza kręgu ich rodzin oraz korzystania przez dziewczęta z telefonu Ośrodka jako przywilejów, zgodnie z treścią punktu 9 Raportu;
4. odniesienie się do wątpliwości dotyczących pozbawiania przywilejów opisanych w punkcie 7 Raportu;
5. odstąpienie od przeprowadzania badań na obecność środków odurzających u dziewcząt przez personel MOW;
6. przeszkolenie kadry placówki w zakresie międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka;
7. odniesienie się do wątpliwości wizytujących w zakresie rzeczywistego zapewnienia przez placówkę zatwierdzonej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej liczby miejsc oraz zwiększenia zaplecza lokalowego Ośrodka.